Svetlana Stanţieru
Aurelia Codreanu

STATUTUL XENISMELOR ÎN LIMBA ROMÂNĂ ACTUALĂ

Resumé: Dans cet étude on constate et on fait l'analyse du phenomene des xenismes dans la langue romaine actuelle. Le terme x e n i s m e est, relativement, nouveau dans la literatture de specialité en étant individualisé et graphiquement. A ce moment, la quantité d'information specifique de l'époque contemporaine, réalisée par de diverses méthodes, peut provoquer un afflux de nouveaux mots.

Mots-clés: Le xenisme, l'interférence, le mot nouveau, l'emprunt, l'adaptation, l'individualisation graphique, l'asimilation morphologique, la typologie.

E axiomatic faptul că în lume totul se schimbă. Aceste schimbări au loc în permanenţă, uneori brusc, vizibil, alteori lin, imperceptibil, dar în niciun moment mişcarea nu încetează. Şi o limbă „în tot timpul cât trăieşte, este în permanentă schimbare" [1, p. 256].

În prezent cantitatea enormă de informaţie specifică epocii contemporane, determină, în mod firesc, o avalanşă de cuvinte noi. S-a discutat mult că, după 1989, ţara noastră a intrat într-o nouă etapă de dezvoltare, şi anume acea de globalizare. Acest fenomen s-a manifestat în toate domeniile de dezvoltare (economic, ştiinţific, artistic, social etc.) şi, ca urmare, o serie de termeni noi de origine engleză au pătruns şi continuă să pătrundă în lexicul românesc [2, p. 243-244]. Aşadar, în linii mari, în acest context al globalizării, „limba română îşi reafirmă ospitalitatea şi creativitatea".

Astfel, e bine cunoscut că multe împrumuturi, denumind realităţi nou apărute, care nu au corespondent în limba română, având avantajul unui corp fonetic mai redus şi al caracterului internaţional, devin/sunt necesare, în timp ce altele dublează inutil cuvinte româneşti, fiind marcă a snobismului, a dorinţei de a epata. Cu alte cuvinte, în interiorul împrumuturilor unei limbi se disting, în mod tradiţional, din punctul de vedere al utilităţii, împrumuturi „necesare" şi împrumuturi „de lux" [3, p. 371].

În literatura de specialitate, împrumuturile, după gradul de asimilare, se încadrează în:

1) termeni integral adaptaţi (fonetic, grafic, morfologic): *lider, miting, a agrea* etc.;

2) termeni în curs de adaptare (anglicisme şi americanisme): *board, briefing, congressman/ congresmen, lobby, speaker/spicher, speech/spici, staff, summit, yankeu* etc.;

BDD-A6622 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 01:54:22 UTC)

3) *xenisme*[1] („străinisme"): *cash, jogging, leadership, shadow* etc.

În această ordine de idei, Adriana Stoichițoiu-Ichim menționează că „deşi în bibliografia românească referitoare la problematica în discuție se operează, de regulă, cu trei categorii de termeni (*împrumuturi propriu-zise; anglicisme* şi *americanisme; xenisme)*, realitatea lingvistică actuală nu permite, în opinia noastră, o delimitare precisă între *anglicisme/americanisme* (cuvinte în curs de asimilare) şi *xenisme* (cuvinte neadaptate, numite şi *barbarisme*[2], *cuvinte aloglote* sau *străinisme* ori, pur şi simplu, *cuvinte străine*)" [5, p. 83].

În cele ce urmează ne propunem să analizăm fenomenul xenismelor în limba română actuală şi impactul lor asupra sistemului limbii.

Conform DŞL, xenismul este „cuvânt neologic *recent*, preluat cu forma intactă a etimonului şi neadaptat încă la sistemul limbii române, simțit de vorbitori ca aparținând unui sistem lexico-gramatical străin de limba română" [8, p. 574]. În definițiile oferite de DEX, NODEX, DOOM, MD, Marele Dicționar de neologisme, *xenismul* este conceput ca un străinism, cuvânt străin împrumutat de o limbă, fără a-l fi adaptat la propriul sistem, iar în opinia unor cercetători, xenismele sunt „împrumuturile care sunt păstrate intenționat cu forma şi sensul din limbile împrumutătoare" [7, p. 10]. Alți cercetători includ în categoria xenismelor „numite şi (cuvinte) aloglote, adică acele substantive[3] străine simțite ca atare de vorbitori, deci simțite ca aparținând unui sistem lexico-gramatical străin de limba română, sentiment care se manifestă, atunci când cuvântul este folosit în scris prin individualizarea lui grafică" [6, p. 117].

Modalitățile de individualizare grafică a cuvintelor străine sunt:

– **scrierea cu caractere cursive**: „au acceptat transformarea unei tragedii în *comic-book*" (Dilemateca, nr. 55, decembrie 2010, p. 7), „Nimic nu se compară cu un scriitor britanic, *right*?!" (Dilemateca, nr. 55, decembrie 2010, p. 10), „pelicula are toate ingredientele unei „poveşti psihanalitice" *cool*" (Dilemateca, nr. 55, decembrie 2010, p. 11), „tipologia personajelor de tip *the keepers*" (Dilemateca, nr. 55, decembrie 2010, p. 13), „pentru cei obişnuiți cu fina developare a corespodențelor dintre *spleen* şi aglomerările urbane..." (Dilemateca, nr. 55, decembrie 2010, p. 33), „... un roman care se termină prost şi din care copiii vor învăța că nu e totul *glamour* ca în reviste sau ca la Hollywood şi că nu toate poveştile au *happy-end*" (Dilemateca, nr. 55, decembrie 2010, p. 40) etc.

[1] Termenul *xenism* în prezent este întâlnit frecvent în literatura de specialitate, fiind cercetat de mulți savanți în diverse lucrări de referință: Mioara Avram [4], Adriana Stoichițoiu-Ichim [5], Gabriela Pană-Dindelegan [6] ş.a.

[2] Vom remarca în acest sens că unii cercetători fac totuşi o delimitare între conceptul de xenism şi cel de barbarism. Barbarisme sunt „împrumuturile neadaptate normelor fonetice, grafice şi morfologice ale limbii române – cele care nu s-au diferențiat prin nicio trăsătură semantică de sinonime ale lor din limba noastră" [7 p. 10].

[3] Firește, e adevărat că, din punct de vedere morfologic, cea mai mare parte dintre xenisme aparțin clasei substantivului, însă pot fi întâlnite şi împrumuturi neadaptate din clasa adjectivelor, adverbelor etc. Prin urmare, nu putem reduce xenismele doar la clasa substantivelor.

BDD-A6622 © 2011 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 01:54:22 UTC)

– încadrarea în ghilimele: „convingerea că e mai «cool» să citeşti în engleză” (Dilemateca, nr. 55, decembrie 2010, p. 6), „Acum, zeci de tipi din toată lumea dau 1.000 de euro pentru un training intensiv («boot camp»)” (Adevărul, nr. 28, 10 februarie 2011, p. 12), „Aceşti adevărați guru ai vieții sentimentale, supranumiți «dating coach»” (Adevărul, nr. 28, 10 februarie 2011, p. 12) etc.

– încadrarea în ghilimele şi scrierea cu caractere cursive: „Îmi amintesc cum, corectând versiunea franceză a unei cărți de aforisme pe care am scris-o, m-a sfătuit în mod hotărât să elimin anumite fragmente despre care credea că ar putea să-mi dăuneze pentru că erau, cum s-ar zice acum, «*politically incorrect*»” (Dilemateca, nr. 55, decembrie 2010, p. 90) etc.

– scrierea tuturor literelor sau a inițialelor de cuvinte cu majusculă: AFC (Average Frustrted Chump), AMOG, acronim pentru bărbatul Alpha al grupului (Alpha-Male of the Group), PUA (Pichup Artist), LJBF („sindromul” Let’s just be friends) etc. (Adevărul, nr. 28, 10 februarie 2011, p. 13).

– legarea prin cratimă a desinențelor: „*Mouse*-ul, altă invenție străveche, din anii 60” (Academia Cațavencu, nr. 5, 2-8 februarie 2011, p. 20), „Comparativ, *clubbing*-ul bucureştean era o lume nouă” (Dilema veche, nr. 363, 27 ianuarie-2 februarie 2011, p. 18), „Mama sau tata intra în cameră exact când era *feeling*-ul mai încins” (Dilemateca, februarie 2011, p. 78) etc.

Intruziunea cuvintelor menționate şi a altor împrumuturi numeroase este susținută de mijloacele de comunicare în masă. Ele circulă nestingherit, atât în vorbirea curentă, cât şi în scris, „în lipsa unui organism care să legifereze poziția vorbitorilor față de acestea, ca şi statutul lor în limbă” [9, p. 1011]. Observăm, de asemenea, că forma împrumutului este păstrată neschimbată, pentru că acesta este considerat „un necesar tehnic, la modă ori de circulație internațională” [10, p. 9]. Dacă unele xenisme sunt individualizate totuşi grafic (a se vedea exemplele supra), cititorul astfel recunoscând forma străină a cuvântului împrumutat, întâlnim frecvent şi cazuri când cuvintele străine nu se deosebesc grafic prin nimic de cuvintele proprii limbii române: „un job bun” (Adevărul, nr. 28, 10 februarie 2011, p. 12), „are mare grijă ce-şi comandă de la catering pentru pauza de prânz” (Adevărul, nr. 28, 10 februarie 2011, p. 12), „profesioniştii fac adevărate traininguri personalizate” (Adevărul, nr. 28, 10 februarie 2011, p. 12), „specialiştii în dating” (Adevărul, nr. 28, 10 februarie 2011, p. 13), „costul serviciilor de ticketing” (Adevărul, nr. 37, 23 februarie 2011, p. 16) etc. Prin urmare, anume aici apar dificultățile, căci ştim că o caracteristică esențială a limbii române este caracterul ei fonetic, care înseamnă corespondență aproape perfectă între modul de scriere şi de pronunțare a cuvintelor, spre deosebire de limba engleză, care are la bază principiul etimologic, cu mari diferențe între modul de scriere şi de pronunțare a cuvintelor. Absența unor decizii academice ferme referitoare la statutul acestor împrumuturi în limbă provoacă multiple fluctuații de pronunțare şi de ortografiere. Deşi „simpla includere în dicționare nu garantează stabilitatea termenului şi nu-i precizează statutul” [11, p. 237], aceasta, în fine, constituie un pas în adoptarea unei forme recomandate a acelor termeni ce cunosc mai multe variante de utilizare.

BDD-A6622 © 2011 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 01:54:22 UTC)

Deşi „ca formaţii foarte recente, xenismele sunt lipsite, prin ele însele, de flexiune, neavând ca dat inerent un anumit tipar flexionar statornicit în limbă” [8, p. 574], observăm, din exemplele menţionate, că asimilarea morfologică a xenismelor totuşi are loc. În acelaşi context, atestăm că, din punct de vedere morfologic, cea mai mare parte a xenismelor aparţine clasei substantivului. În consecinţă, „pentru majoritatea substantivelor comune de origine engleză, exprimarea categoriilor flexionare (de număr, caz şi determinare) se organizează *în funcţie de genul atribuit împrumutului*, exprimându-se prin mărci solidare de gen, număr, caz şi, uneori, de articulare” [12, p. 12].

Sub aspectul genului, cea mai mare pondere revine în româna actuală criteriului formal – al desinenţei. Astfel, majoritatea xenismelor care desemnează entităţi inanimate se încadrează în categoria genului neutru, cu pluralul în *-uri* sau *-e*: „... Preşedintele CJ Argeş Constantin Nicolescu (PSD) a fost arestat preventiv pentru luare de mită, ceea ce, ca de obicei, în cazul arestărilor de orice culoare politică, s-a lăsat cu atac de cord, *bypass*-**uri** şi alte complicaţii medicale” (Academia Caţavencu, nr. 5, 2-8 februarie 2011, p. 24), „... e interesat doar de maşini rapide, *gadget*-**uri**, alcool, femei şi nu pierde nicio ocazie să-i tragă un chef” (Academia Caţavencu, nr. 5, 2-8 februarie 2011, p. 24), „la sfârşitul mileniului şi la începutul celui de pe urmă, *player*-**e**le mp3 se chinuiau din greu să convingă publicul” (Academia Caţavencu, nr. 5, 2-8 februarie 2011, p. 20) etc.

De asemenea, merită relevat şi statutul semantico-funcţional al xenismelor-componente ale structurilor-tip de exprimare a nominaţiei aproximative. Astfel, xenismele, îndeosebi cele substantivale, *volens-nolens*, devin „creaţii” inedite de redare a aproximaţiei lingvale, tocmai prin capacitatea / abilitatea vorbitorului de a descoperi similitudini între cuvântul existent în limba română şi xenismul propriu-zis, care, se pare, ar avea o mai mare relevanţă şi precizie în vederea denominării entităţii. Astfel, confruntând realiile cunoscute cu cele vag sau parţial cunoscute, vorbitorul, prin analogie, denumeşte diverse entităţi prin xenisme, dar utilizând structuri de tipul: *un fel de..., un soi de..., un tip de..., ceva în genul...* etc.: „M-am înghesuit şi eu pe un colţ de prici şi totul a devenit un chef soldăţesc, *pe-un soi de man's land*, într-o noapte în care niciuna dintre tabere n-are ordine de atac” (Dilemateca, nr. 55, decembrie 2010, p. 68); „O asemenea poezie trăieşte, în fapt, dintr-*un soi de zapping* mental proiectat într-un discurs destrămat” (Dilemateca, februarie 2011, p. 20), „În pofida acţiunii narative minime, romanul are *un fel de dublu happy end*...” (Contrafort, nr. 9-10, septembrie-octombrie 2010, p. 9); „...am organizat *ceva de genul fundraising-ului* american, dar «de tip rusesc» ...” (Jurnal de Chişinău, nr. 136, 12 iulie 2002, p. 10); „Veţi recunoaşte câteva lucrări care alcătuiesc *un fel de «must see»* al impresionismului românesc, peisaje veneţiene sau «impresii» trecute pe pânză la Balcic...” (Academia Caţavencu, nr. 29, 22-28 iulie 2009, p. 22) etc.

Mulţimea de împrumuturi preluate din limba engleză priveşte şi clasa adjectivelor, având drept consecinţă „o «subminare» a caracterului flexionar al limbii române prin (1) creşterea numărului adjectivelor invariabile şi (2) ştergerea graniţelor dintre părţile de vorbire” [22, p. 101]: „Un «prof *cool*» are, dacă nu blog, măcar un ID de mess (unul care nu ştie să folosească computerul e clar «de pe altă planetă» ...” (Dilema veche, nr. 275,

BDD-A6622 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 01:54:22 UTC)

21-27 mai, 2009, p. 10), „Site-urile *quality* de ştiri pierd venituri importante din publicitate din cauza site-urilor care agregă ştiri" (Dilema veche, nr. 275, 21-27 mai, 2009, p. 19), „Pe e-bay, unul dintre cele mai mari site-uri de licitaţie *online*..." (Dilemateca, nr. 55, decembrie 2010, p. 5); „Puteţi învăţa orice din cărţi. Sau cel puţin asta vă promite industria de cărţi *self-help*" (Dosar Dilema veche, nr. 363, 27 ianuarie-2 februarie 2011, p. II), „... strategiile de *marketing* pentru cărţile sale…" (Dilemateca, februarie 2011, p. 8) etc.

Concluzionând, vom remarca faptul că invazia cuvintelor străine, în special a anglicismelor, este un fenomen firesc, în mare, imposibil de evitat, dat fiind că nu există o limită la care împrumuturile se opresc, dar, evident, atât mass-media, cât şi vorbitorii ar trebui să fie mai rezervaţi în utilizarea xenismelor, căci folosirea corectă, adecvată a limbii reprezintă cartea de vizită a oricărui vorbitor.

Referinţe bibliografice

1. Alexandru Graur. *Introducere în lingvistică.* Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1965.

2. Oana Badea. *Privire bibliografică asupra anglicismelor în limba română*. În: Analele Universităţii din Craiova, Seria Ştiinţe Filologice. Lingvistică. 2009, nr. 1-2.

3. Sextil Puşcariu. *Limba română. I. Privire generală*. Bucureşti, Editura Minerva, 1976.

4. Mioara Avram. *Anglicismele în limba română actuală.* Bucureşti, Editura Academiei Române, 1997.

5. Adriana Stoichiţoiu-Ichim. *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influenţe, creativitate.* Bucureşti, ALL Educaţional, 2001.

6. Gabriela Pană Dindelegan, *Formaţii substantivale recente şi rolul „clasificatorilor" în actualizarea lor contextuală*. În: Limba română, Bucureşti, 1999, nr. 1-2.

7. Doina Marta Bejan. *Neologia în limba română contemporană*. Galaţi, 2010.

8. Angela Bidu-Vrănceanu *et alii. Dicţionar de ştiinţe ale limbii.* Bucureşti, Editura Nemira, 2001.

9. Nicoleta Petuhov. *Împrumuturile „recente" şi statutul lor în limba română actuală.* În: Strategii discursive, Vol. VIII, partea II, Colocviul Internaţional de Ştiinţe ale Limbajului „Eugen Coşeriu", Chişinău, CEP USM, 2006.

10. Ştefania Isac. *Dezvoltarea competenţelor comunicative vs. Anglicismele recente în limba română*. Chişinău, CEP USM, 2004.

11. Valeria Guţu-Romalo. *Corectitudine şi greşeală*. Bucureşti, Humanitas Educaţional, 2000.

12. Adriana Stoichiţoiu Ichim. *Observaţii privind pluralul anglicismelor* (I). În: Limba şi literatura română, 2006, nr. 1.

Universitatea de Stat „Al. Russo"
din Bălţi

BDD-A6622 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 01:54:22 UTC)